

Rövid szóbeli a bemondónak a Hatos 2010.10.01-i adásához

A mai Hatos az október 3-i helyi és kisebbségi önkormányzati választáshoz kapcsolódik. A műsor nem kampány-esemény, hanem kedvcsináló ahhoz, hogy vasárnap minél többen és minél tisztább fejjel, tájékozottabban menjenek el szavazni. Az adás elemzi a választójog történeti összefüggéseit, hazai és külhoni rendszerét, és bepillantást nyújt a közelgő választások politológia és jogi dilemmáiba. Vendég: Dr. Csizmadia Ervin politológus és Dr. Tóth Zoltán jogász, választási szakértő.

Műsorvezető: Kolláth György

Felvezetés a web-re a Hatos 2010.10.1-i adásához

A mai Hatos az október 3-i helyi és kisebbségi önkormányzati választáshoz kapcsolódik. A műsor nem kampány-esemény, hanem kedvcsináló ahhoz, hogy vasárnap minél többen és minél tisztább fejjel, tájékozottan menjenek el szavazni. Néhány kulcsmondat: főleg helyben igaz, hogy vagy olyan jó képviselője és testülete lesz falunak-városnak, amelyet megengedhet magának, vagy olyan rossz, amelyet 4 évig majd eltűr és megérdemel. A világon mindenütt csálnak a választáson. A kérdés csak a mérték. Demokráciában nagyobb esély van a csalások megelőzésére és utólagos felderítésére. A diktatúrákban a választási csalásokat a történelemtankönyvek csak utólag pertraktálják.

Szóba kerül az állampolgári autonómia, s a liberalizmus kérdése. Rátékintünk egy érdekes mondás igazságára: a politika a hagyományok állandósága volna? Megidézi a műsor Eötvös Józsefet, Klebersberg Kunót és Rákosi Mátyást. Az adás elemzi a választójog történeti összefüggéseit, hazai és külhoni rendszerét, és bepillantást nyújt a közelgő választások politológia és jogi dilemmáiba. Lesz 3 agytorna-feladvány is a hallgatónak a tágabb témakörből.

Vendég: Dr. Csizmadia Ervin politológus és Dr. Tóth Zoltán közjogász, választási szakértő. Műsorvezető Kolláth György.

Forgatókönyv a Hatos 2010.10.01-i adásához

Jó estét kívánok a KR hallgatónak. A mikrofonnál Kolláth György. A mai Hatos a helyi és a kisebbségi önkormányzatok vasárnapi választását tekinti apropónak. Előre bocsátom: ez a műsor nem fizetett /avagy burkolt/ választási hirdetés és nem kampány-esemény. Semerre sem lejt: ellenben, kedvcsináló ahhoz, hogy vasárnap minél többen és minél tisztább fejjel, tájékozottabban menjünk el szavazni. A választási részvétel mellett igen, de a 64 ezer jelölt egyike mellett sem kardoskodunk. Nem is elsősorban október 3-áról, hanem „a” választás lényegéről, alkotmányos szerepéről, történeti fejlődéséről, jogi dilemmáiról és kihatásairól beszélgetünk. Főként helyben igaz: **vagy olyan jó képviselője és testülete lesz falunak-városnak, amelyet megengedhet magának, vagy olyan rossz, amelyet 4 évig majd eltűr és megérdemel.**

A választójog nem pusztán egy: örök idő óta, sőt örökre adott, változatlan alapjog az állam rendszerében. Aktuális szisztémája évszázados civilizációs fejlődés nyomán alakult ki - mindenütt. Ez a civilizációs fejlődés egyúttal, sőt főként érdek vezérelte politikai harc volt és maradt. Képmutatás ezt tagadni, viszont érdemes történelmi példákkal szemléltetni. Számolva az érzékenységekkel, következik pár példa innen és onnan, a közelmúltból:

1) Klebersberg Kunó belügyminiszter a 20-as évek közepén minisztertanácsi ülésen így érvelt: „*általában megjegyzi, hogy Magyarországon a női népesség nagy tömegei még nem alkalmasak arra, hogy az ország ügyeinek intézésére döntő befolyást gyakoroljanak.*”

2) Alig több mint 20 évvel később, '47-ben Rákosi Mátyás pedig így vélekedett: „*Most már vannak bizonyos tapasztalataink a parlamenti demokrácia lehetőségeinek kezelésében... Természetesen látjuk azt is, hogy adódnak helyzetek, amelyekben nem ragaszkodhatunk túlságosan a formális demokrácia szabályaihoz.*” Nem a levegőbe beszélt egyik megnyilatkozó sem. Egyes politikusok amúgy is rossz formában voltak, amikor a választásról beszéltek. Egyikük a tévében következetesen „**népviselési**” jellegről beszélt, holott **népképviselést** kellett volna mondania. Másutt „**szavalt-számláló**” bizottságot emlegetett a szónok, habár nem irodalmi estét dicsért.

A bevezetőt a mai műsor két vendégének egy-egy megfigyelésével zárom. Így szól az egyik: *A világon mindenütt csálnak a választáson. A kérdés csak a mérték. Demokráciában nagyobb esély van a csalások megelőzésére és utólagos felderítésére. A diktatúrákban a választási csalásokat a történelemtankönyvek csak utólag pertraktálják.* Forrás: Dr. Tóth Zoltán tanár úr írói munkássága. Jön a másik kutatói megállapítás: *Eötvös József 1846-os Reform című írása már a reformkor végén sürgette a kormány és az önkormányzatok viszonyának alapvető átalakítását. Azóta se nagyon léptünk ebben előre.* Itt a kútfő Dr. Csizmadia Ervin tanár úr munkája.

Vendégünk tehát ma: Dr. Csizmadia Ervin politológus és Dr. Tóth Zoltán közjogász. Mindkét vendég a választási rendszerek, a választójog elemzője, kutatója, gyakori kommentálója, egyetemi oktatója. *Szervuszok kollégák: köszöntelek Benneteket a stúdióban, köszönöm, hogy eljöttetek egy kis eszmecsere.* Műsorunk hagyománya a vendégek rövid, egy-egy történettel kísért bemutatása.

Dr. Csizmadia Ervin nacionálját bárki megirigyelhetné. Egyetemi docens, főmunkatárs, igazgató, 9 könyv szerzője, s olyan publicista, akinek politikát elemző írását nemrég még balról és jobbról egyaránt, heti váltással szívesen közölték. A rendszerváltás után kevéssel a lakásán olyan politikai szalon működött, amely harmonikusan vendégül látta a honi politika minden irányzatának jeleseit. Gondolom, lenne ma ribillió egy korabeli névsorolvasás aktuális becsapódásaként. Lányi Andrással karöltve bábája volt Csizmadia Ervin a Méltányosság Kör létrehozásának, mely átalakulva ma is igazolja: méltányosan, empatikusan is lehet(ne), sőt érdemes volna a politikát folytatni, elemezni. Ervin vizsgálta az állampolgári autonómia, s a liberalizmus kérdéseit: ma ezekre kitérünk. Egy érdekes mondat tőle: *a politika a hagyományok állandósága*. Rátékintünk erre is.

Dr. Tóth Zoltán neve hallatán a diákság rávágja: választási szakértő. Az, de több is annál. Zoli és én a 80-as évek közepén, a parlament XVI. és XVII. kapuja fölött, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalában találkoztunk először, dolgoztunk együtt. Tóth Zoltán a választási rendszer elvi-jogi kérdéseit gondozta: jómagam voltam ott választási raktár-felelős is. Közös mentorunk Dr. Fonyó Gyula nem csak igazgatni tanított meg minket, de útravalót is adott a pályához. Így: *dolgozzál sokat, vidéken ne menj vadászni, ne járd pártbizottságokra, és ne akard tudni, hogy ki kap az elnöki keretből lakást. Ha mindezt betartod, hosszú időre leszel „közigazgatósz”*. Tóth Zoltán friss nyugdíjasként is lapot szerkeszt, tanít, az európai választási szakértők egyesületének vezetője: mindez méltó és fontos jellemzője. Még inkább az a humor, íme egy, a korabeli szakértői jelenlétének példája. A rendszerváltozás előtt a szabad választások előkészítése rendszeres, indulatos viták során formálódott. Hanem, a legfontosabb kompromisszumok és döntések a kávé-szünetben mégis csak létrejöttek. Tóth Zoltán első törvénye: *a kávé és a józanész édes-testvérek, ám ez az összefüggés csak a szünetekben működik*. Sajnálattal konstatalem, hogy itt a stúdióban csak ásványvizünk, meg talán tiszta eszünk van jelen. Nyomban kiderül: miből mennyi. **Most rövid közszolgálati és kereskedelmi szünetet tartunk, de jövünk vissza!**

Folytatódik a Hatos Csizmadia Ervinnel és Tóth Zoltánnal.

I. Először azt tisztázzuk: *mi a választójog lényege, miféle alapjog ez, mire való, milyen alapelvei vannak? Mi a különbség a demokrácia szabad választása és a diktatúra formális, csak üres legitimitációt célzó voksolása között? Szerintetek?* Anyajog-e a választójog: abban az értelemben, hogy a népszuverenitás megnyilvánulása, a demokratikus legitimitáció ezen alapul, alkotmányos intézmények jönnek létre általa, ergo más, mint pl. a pihenéshez való alapjog?! Másfelől: 2/3-os állampolgári-emberi jog, mely a közügyekben való részvétel alfája és ómegája?! Ezért itt-ott a világban kötelező a választási részvétel: minálunk ilyen szabály nincs. **Szakértői szemléltetést kérek ehhez, úgy is, mint az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választást-szavazást plasztikus megközelítésben!**

Ide érdemes kapcsolni Csizmadia Ervin kutatásait 3 témáról: *a polgári autonómiáról, a kormányok és a helyi szintek kapcsolatáról, valamint a történeti fejlődésről, ám benne a hagyományok állandóságáról is! Mi ezek sűrítőmánya és összefüggése - napjainkig szóló tanulsággal?*

Most ismét tartunk egy kis szünetet, de a hírek után folytatódik a Hatos Csizmadia Ervinnel és Tóth Zoltánnal.

II. Ebben a blokkban *elsősorban jogi kérdéseket* vizsgálunk! *Hogyan vonnád meg a mérlegét Tóth Zoli a rendszerváltás óta eltelt 20 év választásainak a törvények minősége, alkalmassága szempontjából? Többségi rendszer, arányos rendszer, egyéni választókerület, listás voksolás, kislista: mennyire korrekt ez meg az a szisztéma, és merre volna érdemes fejleszteni a jelenlegit? Egy vagy két forduló, kampány és csendje, képviselői és testületi létszám: a helyi önkormányzati választás szempontjából mi az újdonság és milyen trend látható? Mekkora siker az egyharmaddal kisebb létszám? Ki válassza meg helyesen a polgármestert és alvezéreit, lehet-e politikai fasírt a polgármester és a képviselők között? Ha igen, mi lesz ebből? Mindkét szakértőhöz intézhető kérdés: *rendben van-e a voksolás előjátéka, a kopogtató cédulázás? És vajon jó-e az ún. állás-halmozás: a parlamenti és helyi képviselet összefonódása egy személyben?* Pár szó kell hogy essék *a kisebbségek önkormányzatának választásáról* is. Két alapkérdés: *kell-e vajon kollektív jogi alapokon nyugvó, monopolhelyzetű, közjogi karakterű kisebbségi önkormányzat is: másfél évtized igazolta-e ennek létét, értelmét? Más: ha szabad identitás-választás van, mire fel ez a pozíciót szorongató féltékenykedés „etnobiznisz” címkével? Vártok e téren alapvető reformot?**

Újból rövid szünet tartunk, de jövünk vissza a Hatosba!

III. Folytatjuk tehát a Hatost: Csizmadia Ervinnel és Tóth Zoltánnal. Csizmadia Ervin akarva-akaratlanul „politizál”, amikor elemez. Ezért javasolom, *tekintsük át a főváros sajátos helyzetét, a makro-reformok kihívásait, a liberális politika /vagy csupán eme gyakorlat/ mélyrepülését és kihatásait!* Talán itt felvethető: *mekkora a személyiség szerepe, hitelessége, mégpedig két oldalról. Egyrészt, megváltoztatható-e a választók mentalitása? Másrészt milyen reményekre jogosít egy erős ember és az ő politikai túlereje, pl. az önkormányzatoknál törvényben sem megkívánt 2/3-a? Tudnak-e, megtanultak-e már legalább helyben kormányozni, avagy a szómágia sok mindent még ott is el-, és betakar, ha meg nem is old? Végül, október 3. után lesz-e cél és mód a viszonyokat konszolidálni, avagy a Méltányosság cégtábla lehet, de mindennapi gyakorlat aligha? Két kapura kiabálunk ezentúl is, avagy Churchill intelme jön ránk: az emberek legvégül úgyis a józan eszükre hallgatnak, ha előtte minden mást már sikertelenül kipróbáltak. Zoli és Ervin: Nyugatra*

tartunk-e vajon összességében vagy Keleti-Déli irányba? És vajon tud ebben a jog segítségül lenni, vagy ez főleg a vezetői példamutatás és morál dolga? Mindkét szakértőhöz: vártok-e valami kardinálisat az országos vagy a helyi választójog terén a készülő, új alkotmányban?

A műsor vége felé közeledvén, adódnék a csábítás: tippeljük meg a sok tízezer jelölt meccsének „**pártos**” **végeredményét!** Ha ugyanezt focimeccs kapcsán kérdezik, válaszom: több mint 90 percig tart a mérkőzés (kivéve csúcsbotrányt vagy áramszünetet). **Itt sem fogunk jósolgatni, ellenben buzdítunk mindenkit részvételre.** Mottó: a demokráciát demokraták hitelesítik, ők pedig felelős szavazó-polgárok. Demokráciában senki-semmi nem fontosabb, mint az adófizető és választópolgár. Előbb-utóbb megérjük ezt mi is.

Nem ér(het)tünk a választójog végére, mert nincs is vége. Az adásnak azonban igen, tehát következik 3, a választásokkal összefüggő játék, feladvány, agytorna. 1) A XIX-XX. századfordulón, négy éven át, egy **kiemelkedő festőművész** is magyar honatya volt. Ki ő? **Válasz: Szinyei Merse Pál!** 2) A sokáig az 1830. évi alkotmánya mentén etelonként tisztelt, s mintaállamnak tartott Belgium polgárainak vajon hány százaléka nyert választójogot a XIX. század első felében? **Válasz: csupán 1,9 %!** 3) Az 1848-as magyar országgyűlés a két választójogi cenzust alkalmazott az alsóházi választás során: melyik volt ez a kettő? **Válasz: a vagyoni és az értelmiségi cenzus!**

Köszönöm, hogy itt voltatok: Csizmadia Ervin és Tóth Zoltán. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét és a rádió technikai stábjának segítő közreműködését. Kellemes hétvégét kíván Kolláth György: a viszont hallásra 2 hét múlva.